

Table of Contents

Table of Contents	1
Dziedziczenie w polskim prawie - omówienie stanu prawnego - część 1	2
Dziedziczenie ustawowe i dziedziczenie testamentowe	2
Kiedy dziedziczenie ustawowe?	2
Kto nie może być spadkobiercą?	2
Spadkobierca niegodny	3
Albo testament, albo ustawa	3
Przysposobienie	4
Prawa dziadków spadkodawcy	4
Ważne dla małżonków	5
Otwarcie spadku	5
Dziedziczenie testamentowe	5
Testament – nie tylko pisemnie	6
Testamenty zwykłe	6
Testamenty szczególne	6
Utrata mocy przez testamenty szczególne	7
Spadek – aktywa i pasywa spadku	7
Przyjąć czy odrzucić?	7
Inwentarz majątkowy	8

Dziedziczenie w polskim prawie - omówienie stanu prawnego - część 1

Witam w pierwszej lekcji naszego e-kursu. Kierujemy go do wszystkich osób, które chcą w sposób świadomy, zorganizowany i uporządkowany uregulować sprawy związane z przekazaniem majątku. Planowanie podatkowe, wykonanie działań zabezpieczających, analiza skutków prawnych i podatkowych to czynności, które każda osoba posiadająca jakiegokolwiek majątek powinna wykonać. Polskie prawo, a w szczególności prawo podatkowe, jest skomplikowane i często opresyjne. Podjęcie działań wyprzedzających pozwoli na przekazanie swoich aktywów następcom bez narażania ich na negatywne konsekwencje przejęcia składników majątkowych.

Zacznijmy od dziedziczenia. Dzisiejsza lekcja ma charakter wprowadzający, w kolejnej przedstawimy już przykłady konkretnych sytuacji.

Niestety wszyscy kiedyś umrzemy. Wypracowany za naszego życia majątek będzie podlegał dziedziczeniu i tylko od nas zależy, czy i jaki wpływ będziemy mieć na ten proces.

Dziedziczenie ustawowe i dziedziczenie testamentowe

Mówiąc najprościej, z dziedziczeniem ustawowym mamy do czynienia wtedy, kiedy spadkodawca nie pozostawił aktu woli dotyczącego podziału spadku, czyli testamentu.

Dziedziczenie ustawowe wystąpi czasami również w przypadkach, w których testament został sporządzony, ale np. nie obejmuje całości majątku. Przepisy dotyczące dziedziczenia ustawowego zawarte są w ustawie Kodeks cywilny (dalej: K.c.) – w księdze IV (*Spadki*).

Kiedy dziedziczenie ustawowe?

Artykuł 926 K.c. stanowi, że powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje, gdy:

- spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo
- żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje (jeśli Kodeks cywilny w szczególnych sytuacjach nie rozstrzyga inaczej) w poniższych przypadkach:

- gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo
- gdy którąkolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą.

Oznacza to, że dziedziczenie testamentowe ma w praktyce pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym. Jeśli spadkodawca sporządzi prawidłowy testament, będzie on podstawą przeprowadzenia rozdziału spadku pomiędzy spadkobierców.

Dziedziczenie ustawowe polega na tym, że spadek dzieli się zgodnie z zasadami określonymi w Kodeksie cywilnym.

Kto nie może być spadkobiercą?

Samo wskazanie w testamencie spadkobiercy nie oznacza, że zawsze otrzyma on określoną w testamencie część spadku. Kodeks cywilny wymienia bowiem osoby i podmioty, które nie mogą być spadkobiercami.

Nie może być spadkobiercą osoba fizyczna, która nie żyje w chwili otwarcia spadku (pojęcie otwarcia spadku i momentu, w którym to następuje, wyjaśnimy za chwilę), ani osoba prawna, która w tym czasie nie istnieje.

Uwaga!

Może być spadkobiercą dziecko, które zostało poczęte przed otwarciem spadku, jeżeli urodzi się żywe.

Spadkodawca może w testamencie ustanowić fundację. W chwili otwarcia spadku fundacja z powodów oczywistych jeszcze nie będzie istnieć, ale może ona być spadkobiercą pod warunkiem wpisania do rejestru w ciągu 2 lat od ogłoszenia testamentu.

Spadkobierca niegodny

Zapewne wielokrotnie spotykaliście się w literaturze czy filmie z przypadkami, w których ktoś wchodził podstępem w prawa spadkobiercy. Autorzy Kodeksu cywilnego przewidzieli takie przypadki, wprowadzając odpowiednie zabezpieczenia – w postaci instytucji uznania spadkobiercy za niegodnego.

Uznania takiego może dokonać wyłącznie sąd, a przesłanką są następujące przypadki:

- spadkobierca dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy;
- spadkobierca podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia bądź odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności;
- spadkobierca umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił bądź przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego bądź przerobionego.

Skutkiem uznania spadkobiercy za niegodnego jest wyłączenie go z dziedziczenia. Spadkobiercę takiego traktuje się wtedy identycznie jak osobę, która nie dożyła otwarcia spadku.

Uznania spadkobiercy za niegodnego może żądać każdy, kto ma w tym interes. Z żądaniem tym nie należy się jednak wstrzymywać. Można z nim wystąpić w ciągu roku od dnia, w którym wnioskodawca dowiedział się o przyczynie niegodności, nie później jednak niż **przed upływem 3 lat** od otwarcia spadku.

Jeżeli spadkobierca dopuścił się czynności, która mogłaby spowodować uznanie go za niegodnego, **a spadkodawca mu przebaczył**, nie można spadkobiercy uznać za niegodnego. Jeśli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem.

Oczywiście ciężar dowodu, że nastąpiło przebaczenie, będzie leżał po stronie potencjalnie niegodnego spadkobiercy.

Albo testament, albo ustawa

Jeżeli chcemy mieć wpływ na to, co się stanie z naszym majątkiem po śmierci, musimy sporządzić testament. Często jednak zdarza się, że potencjalny spadkodawca uznaje, że warunki ustawowe dziedziczenia są zgodne z jego wolą. Aby podjąć świadomą decyzję dotyczącą sporządzenia lub nie testamentu, warto znać zasady dziedziczenia ustawowego, określone w Kodeksie cywilnym.

W pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku **dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek** – dziedziczą w częściach równych.

Uwaga!

Część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Przykład

Pan Józef zmarł, nie pozostawiając testamentu. Ma pięcioro dzieci, jego żona żyje.

Żona Pana Józefa otrzyma w spadku jedną czwartą całości spadku, pozostałą część otrzymają dzieci w częściach równych.

Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, **przypada jego dzieciom** w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

W razie braku zstępnych spadkodawcy (dzieci, wnuków itp.) powołani są do spadku z ustawy **jego małżonek i rodzice**.

Udział spadkowy każdego z rodziców, który dziedziczy w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy, wynosi jedną czwartą całości spadku. Jeżeli ojcostwo rodzica nie zostało ustalone, udział spadkowy matki spadkodawcy, dziedziczącej w zbiegu z jego małżonkiem, wynosi połowę spadku.

W przypadku braku zstępnych i małżonka spadkodawcy **cały spadek przypada jego rodzicom** w częściach równych.

Jeśli jedno z rodziców spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada **rodzeństwu** spadkodawcy w częściach równych.

Jeżeli którekolwiek z **rodzeństwa** spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, pozostawiając zstępnych, udział spadkowy, który by mu przypadł, **przypada jego zstępnym**. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału między dalszych zstępnych spadkodawcy.

Gdy jedno z rodziców nie dożyło otwarcia spadku i brak jest rodzeństwa spadkodawcy lub ich zstępnych, **udział spadkowy**

rodzica dziedziczącego w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy wynosi połowę spadku.

Udział spadkowy małżonka, który dziedziczy w zbiegu z rodzicami, rodzeństwem i zstępnymi rodzeństwa spadkodawcy, wynosi połowę spadku.

W braku zstępnych spadkodawcy, jego rodziców, rodzeństwa i ich zstępnych **cały spadek przypada małżonkowi spadkodawcy**.

W braku zstępnych, małżonka, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa spadkodawcy cały spadek przypada **dziadkom spadkodawcy**; dziedziczą oni w częściach równych.

Jeżeli któreś z dziadków spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, **przypada jego zstępnym**. Podział tego udziału następuje według zasad, które dotyczą podziału spadku między zstępnych spadkodawcy.

W braku zstępnych tego z dziadków, który nie dożył otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadał, **przypada pozostałym dziadkom w częściach równych**.

W braku małżonka spadkodawcy i krewnych, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek przypada w częściach równych tym dzieciom małżonka spadkodawcy, których żadne z rodziców nie dożyło chwili otwarcia spadku.

W braku małżonka spadkodawcy, jego krewnych i dzieci małżonka spadkodawcy, powołanych do dziedziczenia z ustawy, spadek **przypada gminie ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy jako spadkobiercy ustawowemu**. Jeżeli ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce nie da się ustalić albo ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy znajdowało się za granicą, **spadek przypada Skarbowi Państwa** jako spadkobiercy ustawowemu.

Ważne!

Przepisów o powołaniu do dziedziczenia z ustawy **nie stosuje się do małżonka spadkodawcy pozostającego w separacji**.

Przysposobienie

Przysposobienie polega na dobrowolnym, uregulowanym prawem, uznaniu dziecka biologicznie obcego za własne (adopcja). Przysposobiony dziedziczy po przysposabiającym i jego krewnych tak, jakby był dzieckiem przysposabiającego, a przysposabiający i jego krewni dziedziczą po przysposobionym tak, jakby przysposabiający był rodzicem przysposobionego.

Co ważne, przysposobiony nie dziedziczy po swoich wstępnych naturalnych i ich krewnych, a osoby te nie dziedziczą po nim. **Ale uwaga:** w wypadku gdy jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, przepisu tego nie stosuje się względem tego małżonka i jego krewnych, a jeżeli takie przysposobienie nastąpiło po śmierci drugiego z rodziców przysposobionego – także względem krewnych zmarłego, których prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa zostały w orzeczeniu o przysposobienie utrzymane.

Przysposobienie pełne – przysposobienie, przez które powstaje między przysposabiającym a przysposobianym taki stosunek jak między rodzicami a dziećmi. Przysposobiony nabywa prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa w stosunku do krewnych przysposabiającego, a ustają prawa i obowiązki przysposobionego wynikające z pokrewieństwa względem jego krewnych oraz tych krewnych względem niego.

Przysposobienie niepełne – przysposobienie, którego skutki polegają wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a przysposobionym. Skutki przysposobienia rozciągają się też na zstępnych przysposobionego. Sąd orzeka o tym na żądanie przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda do przysposobienia jest potrzebna.

Jeżeli skutki przysposobienia polegają wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a przysposobionym (przysposobienie niepełne), stosuje się następujące zasady:

1. przysposobiony dziedziczy po przysposabiającym na równi z jego dziećmi, a zstępnymi przysposobionego dziedziczą po przysposabiającym na tych samych zasadach co dalsi zstępnymi spadkodawcy;
2. przysposobiony i jego zstępnymi nie dziedziczą po krewnych przysposabiającego, a krewni przysposabiającego nie dziedziczą po przysposobionym i jego zstępnymi;
3. rodzice przysposobionego nie dziedziczą po przysposobionym, a zamiast nich dziedziczy po przysposobionym przysposabiający; poza tym przysposobienie nie narusza powołania do dziedziczenia wynikającego z pokrewieństwa.

Prawa dziadków spadkodawcy

Dziadkowie spadkodawcy, jeżeli znajdują się w niedostatku i nie mogą otrzymać należnych im środków utrzymania od osób, na których ciąży względem nich ustawy obowiązek alimentacyjny, mogą żądać od spadkobiercy nieobciążonego takim obowiązkiem środków utrzymania w stosunku do swoich potrzeb i do wartości jego udziału spadkowego.

Spadkobierca może uczynić zadość temu roszczeniu także w ten sposób, że zapłaci dziadkom spadkodawcy sumę pieniężną odpowiadającą wartości jednej czwartej części swojego udziału spadkowego.

Ważne dla małżonków

Małżonek dziedziczący z ustawy w zbiegu z innymi spadkobiercami, wyjąwszy zstępnych spadkodawcy, którzy mieszkali z nim razem w chwili jego śmierci, może żądać ze spadku ponad swój udział spadkowy przedmiotów urządzenia domowego, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim lub wyłącznie sam. Uprawnienie to nie przysługuje jednak małżonkowi, jeżeli wspólne pożycie małżonków ustało za życia spadkodawcy.

Wyłączenie małżonka od dziedziczenia

Małżonek jest wyłączony od dziedziczenia, jeżeli spadkodawca wystąpił o orzeczenie rozwodu lub separacji z jego winy, a żądanie to było uzasadnione. Wyłączenie małżonka od dziedziczenia następuje na mocy orzeczenia sądu. Wyłączenia może żądać każdy z pozostałych spadkobierców ustawowych powołanych do dziedziczenia w zbiegu z małżonkiem; termin do wytoczenia powództwa wynosi 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o otwarciu spadku, nie więcej jednak niż rok od otwarcia spadku.

Otwarcie spadku

Ustawowe zasady dziedziczenia operują pojęciem „otwarcia spadku”. W polskim prawie cywilnym ustanowiono zasadę, że spadek otwiera się z **chwila śmierci spadkodawcy, a spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku**

Dziedziczenie testamentowe

Jeżeli nie chcecie, aby Wasz majątek był dziedziczony na mocy ustawy, powinniście sporządzić testament. Zasady sporządzania testamentów, możliwości rozporządzania majątkiem spadkodawcy itp. również zostały szczegółowo uregulowane w Kodeksie cywilnym. Niezachowanie wymogów formalnych może spowodować nieważność testamentu.

Co istotne, testament może zawierać rozporządzenie majątkiem tylko jednego spadkodawcy. Nie będzie więc np. ważny testament, w którym małżonkowie wspólnie rozporządzą swoim majątkiem. Testament może być sporządzony lub odwołany wyłącznie przez osobę mającą zdolność do czynności prawnych i nie można go sporządzić ani odwołać przez przedstawiciela.

Prawo do odwołania testamentu

Spadkodawca może w każdej chwili odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia. Odwołanie testamentu może nastąpić przez sporządzenie nowego testamentu, zniszczenie testamentu lub pozbawienie go cech, od których zależy jego ważność, albo przez wprowadzenie do testamentu nowych postanowień, odwołujących poprzednie.

Można również sporządzić kolejny testament, nie odwołując poprzedniego – wtedy odwołaniu ulegają tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego testamentu.

Testament z mocy ustawy jest nieważny, jeżeli został sporządzony:

1. w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli,
2. pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści,
3. pod wpływem groźby.

Uwaga!

Na nieważność testamentu z powyższych przyczyn nie można się powołać po upływie 3 lat od dnia, w którym osoba mająca w tym interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, a w każdym razie po upływie lat 10 od otwarcia spadku.

Nie zawsze testament jest jasny i precyzyjny. Należy wtedy dokonać jego interpretacji – w sposób zapewniający możliwie

najpełniejsze spełnienie woli spadkodawcy. Jeżeli istnieje więcej niż jedna możliwość interpretacji zapisów testamentu, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść.

To oczywiście ogólne zasady interpretowania niejasnych testamentów. Prawie zawsze w przypadku konfliktu pomiędzy spadkobiercami sprawa skończy się w sądzie, dlatego też tak istotne jest jasne i precyzyjne sporządzenie treści testamentu.

Testament – nie tylko pisemnie

Dopuszczalne są różne formy testamentu. Kodeks cywilny dzieli je na zwykłe i szczególne.

Testamenty zwykłe

Testament własnoręczny

Można sporządzić testament, pisząc go w całości pismem ręcznym, podpisując i umieszczając datę. Brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu własnoręcznego, jeżeli nie wywołuje wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu, co do treści testamentu lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów.

Testament notarialny

Testament może być sporządzony w formie aktu notarialnego. Zachęcam do sporządzania testamentów w ten sposób – testament sporządzony przed notariuszem nie zaginie, jego treść pozostanie w aktach.

Testament ustny poprzez oświadczenie

Spadkodawca może sporządzić testament także w ten sposób, że w obecności dwóch świadków oświadczy swoją ostatnią wolę ustnie wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego.

Oświadczenie spadkodawcy należy spisać w formie protokołu, podając datę jego sporządzenia. Protokół ten należy przeczytać spadkodawcy w obecności świadków. Protokół powinien być podpisany przez spadkodawcę, przez osobę, wobec której wola została oświadczona, oraz przez świadków. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać protokołu, należy to zaznaczyć w protokole ze wskazaniem przyczyny braku podpisu.

Uwaga!

Ten sposób sporządzenia testamentu nie może zostać zastosowany w przypadku osób głuchych lub niemych.

Testamenty szczególne

Testament ustny w szczególnych okolicznościach

Jeżeli istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca może oświadczyć ostatnią wolę ustnie przy jednoczesnej obecności co najmniej trzech świadków.

Treść testamentu ustnego może być stwierdzona w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy **przed upływem roku od jego złożenia**, z podaniem miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie.

W wypadku gdy treść testamentu ustnego nie została w powyższy sposób stwierdzona, można ją w ciągu 6 miesięcy od dnia otwarcia spadku stwierdzić **przez zgodne zeznania świadków złożone przed sądem**. Jeżeli przesłuchanie jednego ze świadków nie jest możliwe lub napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, sąd może poprzestać na zgodnych zeznaniach dwóch świadków.

Testament podczas podróży

Podczas podróży **na polskim statku morskim lub powietrznym** można sporządzić testament przed dowódcą statku lub jego zastępcą w ten sposób, że spadkodawca oświadcza swą wolę dowódcy statku lub jego zastępcy w obecności dwóch świadków.

Dowódca statku lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania, i pismo to w obecności świadków odczytuje spadkodawcy, po czym pismo podpisuje spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku lub jego zastępca. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać pisma, należy w piśmie podać przyczynę braku podpisu spadkodawcy. Jeśli

zachowanie tej formy nie jest możliwe, można sporządzić testament ustny.

Utrata mocy przez testamenty szczególne

Testament szczególny traci moc z upływem 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu.

Bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego.

Ćwiczenie

Przeczytaj przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące spadków i sporządzania testamentów. Jednolity tekst ustawy znajduje się na stronie Internetowego Systemu Aktów Prawnych Sejmu RP (sejm.gov.pl)

W kolejnej lekcji będziemy kontynuować rozważania dotyczące dziedziczenia, a teraz zastanówmy się, jakie elementy może zawierać spadek.

Spadek – aktywa i pasywa spadku

Spadek kojarzy się prawie każdemu z nas z majątkiem – czy to w formie pieniężnej, czy to w formie rzeczowej. Jednak dziedziczy się nie tylko składniki majątku i prawa. Dziedziczy się również zobowiązania zmarłego. Jeśli chodzi o prawa rzeczowe i majątkowe, to intuicyjnie je rozpoznajemy i wiemy, jakie prawa mogą stanowić aktywa. Przykładowo, można wymienić środki w gotówce i na rachunkach bankowych, nieruchomości, prawo wieczystego użytkowania, kolekcje, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu itp.

A jakie pasywa mogą pojawić się w związku ze spadkiem?

Będą to przede wszystkim długi i zobowiązania zmarłego. Do pasywów zaliczymy także konieczność wykonania obowiązków związanych z dziedziczeniem (np. konieczność zapłaty podatku od spadku, zabezpieczenia odziedziczonego majątku itp.).

Dlatego też spadkobiercy często staną przed podjęciem poważnej decyzji: czy przyjąć spadek – i w jaki sposób – czy też spadek odrzucić.

Planując sukcesję, powinniśmy naszym spadkobiercom tę decyzję ułatwić – inwentaryzując na bieżąco nasze aktywa i pasywa. Konkretnie przykłady związane z dziedziczeniem i mogące z tego wynikać problemy majątkowe przedstawimy w kolejnej lekcji. Warto jednak już teraz zdawać sobie sprawę, że nawet jeśli spadkodawca nie pozostawił żadnych długów, otrzymanie spadku może wiązać się z poważnymi kłopotami finansowymi, związanymi z przejęciem obowiązków zmarłego dotyczących pozostawionego majątku.

Przyjąć czy odrzucić?

Nie ma obowiązku przyjęcia spadku, jednak trzeba w tej sprawie wyrazić swoją wolę – w określonym czasie od momentu uzyskania wiedzy o nabyciu spadku. Co istotne, nie musimy swojej decyzji uzasadniać i tłumaczyć, nie musimy też brać pod uwagę stanowiska innych spadkobierców. Jeśli tej woli nie wyrazimy, nastąpi przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Ta zasada obowiązuje od 18.10.2015 r. - przedtem brak oświadczenia oznaczał przyjęcie spadku wprost.

Zmiana przepisów

Ustawa z 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw obowiązuje od 18.10.2015 r.

Do 18.10.2015 r. niezłożenie oświadczenia w ciągu 6 miesięcy oznaczało, że spadkobierca spadek przyjmuje wprost. Od tej daty obowiązują zmienione przepisy.

Zmieniona została zasada dotycząca przyjęcia spadku w razie braku oświadczenia spadkobierców. Ustawodawca (zwiększając bezpieczeństwo spadkobierców) wyeliminował zasadę prostego przyjęcia spadku, jeśli w wyznaczonym terminie nie zostało złożone oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Podstawowym sposobem dziedziczenia w razie braku oświadczenia spadkobiercy o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest przyjęcie spadku z tzw. dobrodziejstwem inwentarza. W takim przypadku odpowiedzialność spadkobiercy za długi spadkowe ograniczona jest do wartości stanu czynnego spadku. Ustawa wprowadziła również m.in. nowe przepisy dotyczące prywatnego spisu inwentarza.

Mamy trzy możliwości:

- przyjęcie spadku w całości (proste przyjęcie spadku),
- przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza,
- odrzucenie spadku.

W pierwszym przypadku przyjmujemy spadek i zobowiązania – bez ograniczeń.

W drugim – w uproszczeniu – przyjmujemy spadek, ale odpowiadamy za jego obciążenia tylko do wysokości wartości aktywów otrzymanego spadku (czyli odpowiadamy spadkiem).

Odrzucając spadek, rezygnujemy z dziedziczenia i dla celów dalszego postępowania spadkowego będziemy traktowani jak osoby, które nie dożyły otwarcia spadku.

Ważne!

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku **może być złożone w ciągu 6 miesięcy od dnia**, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swojego powołania. Brak oświadczenia w tym terminie **jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza**.

Oświadczenie może zostać złożone w sądzie, w którym odbywa się sprawa spadkowa, w sądzie rejonowym, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie lub przed notariuszem. W przypadkach, w których oświadczenia składane są poza sądem spadku, należy je przesłać wraz z odpowiednimi załącznikami do sądu spadku.

Inwentarz majątkowy

Jak już wspomniałem, jednym z elementów planowania spadkowego powinien być inwentarz majątkowy. Pamiętajcie, nie wiecie, jak zachowają się Wasi spadkobiercy. Jeżeli będą musieli działać w warunkach niepełnej informacji o Waszych zobowiązaniach, mogą spadek odrzucić, niwecząc Wasze decyzje wynikające z kompleksowych planów sukcesji. To zrozumiałe, że wiedza dotycząca zobowiązań, majątku, obowiązków i praw jest wiedzą, którą często chcemy utrzymać w tajemnicy. Nie ma żadnych przeszkód, aby prowadzić swoje zapiski bez ich ujawniania innym osobom, zostawiając jedynie bliskim instrukcję o sposobie dotarcia do nich w przypadku śmierci.

Określając pasywa (długi i bieżące zobowiązania), nie zapominajcie o ciężarach publicznoprawnych i prywatnoprawnych, jakie ponosicie w związku z posiadanym majątkiem. Posiadacze nieruchomości płacą podatek od nieruchomości (zobowiązanie publicznoprawne). Majątek produkcyjny, środki transportu to z kolei te elementy majątku, które często finansowane są leasingiem i kredytem – i do momentu całkowitej spłaty trudno uważać je za pełnowartościowe aktywa (zobowiązania prywatnoprawne). Aby prawidłowo określić ich rzeczywistą wartość, należy przyjąć ich aktualną wartość rynkową pomniejszoną o wartość zobowiązań pozostałych do spłaty. Ponieważ niektóre składniki majątkowe bardzo szybko starzeją się moralnie, ich wartość określona w ten sposób może być ujemna.

Pamiętajmy również, że myśląc o spadkobiercach, powinniśmy brać pod uwagę ich sytuację dochodową. W przypadku przekazania w spadku np. remontowanej kamienicy nakładamy na spadkobiercę bardzo duży ciężar – opłacenia ekip remontowych, poniesienia wszelkich innych opłat związanych z remontem, przeprowadzenia wynajmu powierzchni, zarządzania tymi procesami, ponoszenia nakładów na podatek od nieruchomości, opłaty związane z remontami itp. Może się okazać, że jest to ciężar nie do udźwignięcia przez spadkobiercę.

Takie nieprzemysłane przekazanie może spowodować, że spadkobierca będzie zmuszony do szybkiego zbycia przedmiotu spadku, związanego z koniecznością zastosowania znacznych rabatów od ceny rynkowej. To tylko jeden z elementów planowania spadkowego, które musimy brać pod uwagę. Szczegóły będziemy omawiać w kolejnych lekcjach, zajmując się poszczególnymi składnikami aktywów i – z drugiej strony – towarzyszącymi im pasywów.

A w kolejnej lekcji omówimy dokładnie procedury, jakie muszą przejść spadkobiercy, przebieg dziedziczenia w kilku najczęściej występujących sytuacjach, a przede wszystkim zastanowimy się nad tym, w jaki sposób kształtować testament, aby jego wykonanie doprowadziło do spełnienia naszej woli i nie wpędziło w kłopoty spadkobierców.